

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4



No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati



74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982



Yashil **IQTISODIYOT** va **TARAQQIYOT**

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

*Elektron nashr. 882 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.*

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalendarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.



MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmurotovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozorida faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalarini innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadirxodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedagogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	



Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari.....	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdiyeva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўгли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	



Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саиткамоллов Муҳаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarining moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	



Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi.....	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий.....	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Quدراتillo Nozimovich	

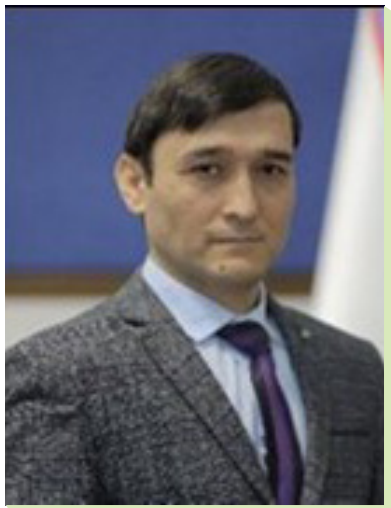
Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	495
Xamidova Z. U.	
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati.....	501
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	505
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish	511
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari.....	516
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili.....	520
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati.....	525
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	530
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalarini moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	534
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash.....	541
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	548
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar	551
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari.....	554
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy	561
Bakhodurova Sulkhya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market.....	566
Musyeva Shoira Azimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi.....	570
Odina Nabiyevna Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish.....	575
Rashidova Xadicha Tursunalievna	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yo'llari	581
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba.....	586
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	592
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti.....	595
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	602
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	607
Кадиров Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	611
Раупов Жамшид Рашидович	



O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолалдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni.....	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotteling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification.....	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abdukarimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	



Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузоков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризоевна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	



KORPORATIV BOSHQARUV AMALIYOTI BO'YICHA HISOBOT TUZISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBA

Tashmatov Rustam Xusanovich

I.f.d., O'zbekiston Respublikasi Davaktiv agentligi huzuridagi Xususiyashtirish va davlat aktivlarini boshqarish muammolarini tadqiq etish markazi bo'lim boshlig'i

Annotatsiya: Mazkur maqolada xo'jalik jamiyatlarida korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobotni shakllantirish borasida AQSH, Buyuk Britaniya, Hindiston, Rossiya, Qozog'iston tajribalari o'rgangan, xususan mazkur davlatlarda faoliyat ko'rsatayotgan yirik korxonalarda korporativ boshqaruv amaliyoti hisobotining tarkibi va mazmuni tadqiq etilgan va O'zbekistonda ushbu turdagi hisobotni tuzish zarurati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, ichik va tashqi audit, korporativ boshqaruv amaliyoti, korporativ boshqaruv tamoyillari, korporativ boshqaruv mezonlari, boshqaruv va nazorat organlari.

Abstract: This article examines the experience of the USA, Great Britain, India, Russia, and Kazakhstan in forming a report on corporate governance practices in business entities, in particular, the structure and content of the report on corporate governance practices at large enterprises operating in these countries are studied, and the need for such a report in Uzbekistan is justified.

Key words: corporate governance, internal and external audit, corporate governance practices, corporate governance principles, corporate governance criteria, governance and oversight bodies.

Аннотация: В данной статье изучен опыт США, Великобритании, Индии, России, Казахстана по формированию отчета о практике корпоративного управления в хозяйственных обществах, в частности, изучена структура и содержание отчета о практике корпоративного управления на крупных предприятиях, действующих в этих странах, а также обоснована необходимость составления подобного отчета в Узбекистане.

Ключевые слова: корпоративное управление, внутренний и внешний аудит, практика корпоративного управления, принципы корпоративного управления, критерии корпоративного управления, органы управления и надзора.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi tufayli xo'jalik jamiyatlari, shu jumladan, davlat ishtirokidagi korxonalar tomonidan taqdim etiladigan hisobot ko'rsatkichlariga talablarni oshirish obyektiv ehtiyojga aylandi. Jahon hamjamiyati manfaatdor tomonlar guruhlarining xo'jalik jamiyatlari faoliyati bo'yicha nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlar, balki moliyaviy bo'lmagan ko'rsatkichlar, shu jumladan, korporativ boshqaruv amaliyoti to'g'risidagi ma'lumotlarga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish dolzarbligini allaqachon anglab yetganini qayd etish mumkin.

Shuni inobatga olgan holda, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-fevraldagi PF-37-sonli Farmonida ^[4] "2024-yil 1-iyuldan boshlab davlat ulushi 50 foiz va undan yuqori bo'lgan yirik soliq to'lovchilar korporativ ijtimoiy mas'uliyat (CSR) hamda ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) holati to'g'risida har yili 1-iyulga qadar hisobotni jamoatchilikka oshkor etish amaliyoti" yo'lga qo'yilishi vazifasi qo'yilgan. Bular korporativ amaliyoti bo'yicha hisobotning elementlari hisoblanadi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 03.29.2021-yildagi 166-sonli qarori ^[5] bilan tasdiqlangan 2025-yilgacha davlat ishtirokidagi korxonalarining bozor sharoitlariga to'liq o'tishini ta'minlash, ularning faoliyatiga korporativ boshqaruvning zamonaviy uslublarini to'laqonli tatbiq etish vazifasi belgilangan. Ushbu usullardan biri davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ amaliyoti bo'yicha hisobotlarni shakllantirish va oshkor qilish hisoblanadi.



MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Korporativ amaliyoti bo'yicha hisobotlarni shakllantirish masalalari ko'plab olimlarning e'tibori markazida bo'lgan. Xususan, korporativ hisoboti bo'yicha turlicha yondoshuvlar paydo bo'lgan. Masalan, S.Xedrid, K.Xyutten ^[7] larning yondoshuviga ko'ra, korporativ hisobot – turli toifadagi investorlarni to'liq va shaffof ma'lumotlar bilan ta'minlashda bog'lovchi bo'g'in hisoblangan hisobotning bir qismidir E.V. Nikiforova, R.G.Kaspina, A.N.Xorin, I.F.Vetrova, N.G. Sapojnikova, L.Z.Shneydman ^[8-12] – korporativ hisobotni turli investorlarga yuqori sifatli, ishonchli ma'lumotlarni taqdim etish maqsadida korxonaning hozirgi va kelajakdagi moliyaviy-xo'jalik faoliyatini tavsiflovchi hisobot tizimi sifatida belgilaydilar.

Shu bilan bir qatorda yetakchi xorijiy kompaniyalar yillik hisobotlarda o'z faoliyati, xususan, korporativ boshqaruv amaliyoti to'g'risidagi ma'lumotlarni oshkor qilishda katta tajriba to'plagan. Ushbu tajriba milliy qonunchilik talablariga va tobora xalqaro xarakterga ega bo'lib borayotgan ilg'or tajribalar tavsiyalariga rioya qilishga asoslangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida taqqoslash, tahlil va sintez, mushohada qilish kabi tadqiqot usullardan foydalangan holda bir qator xorijiy davlatlarda korporativ amaliyoti bo'yicha hisobotlarni shakllantirish borasidagi ilg'or tajribalar o'rganilgan hamda ularni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari bo'yicha tavsiyalar berilgan,

TAHLIL VA NATIJALAR

Dunyoda korporativ amaliyoti bo'yicha hisobotlarni shakllantirish borasida katta tajriba to'plangan. Ularni o'rganish tadqiqotning asosiy maqsadi hisoblanadi.

AQSH. Amerika ommaviy kompaniyalari har yili 10-K maxsus shakliga muvofiq tayyorlangan yillik hisobotni AQSH qimmatli qog'ozlar va birja komissiyasiga (Securities Exchange Commission – SEC) taqdim etishlari shart ^[13]. Ushbu shakldagi yillik hisobotda kompaniya faoliyatining deyarli barcha jihatlari, shu jumladan, korporativ boshqaruv to'g'risidagi ma'lumotlar haqida batafsil ma'lumotlar beriladi. Bunday ma'lumotlarga direktorlar kengashi va boshqa boshqaruv organlarining tarkibi va faoliyati, ularga to'lanadigan haq, kompaniyaning ustav kapitalining tuzilishi, tashqi auditor va uning kompaniya bilan munosabatlari hamda boshqalar haqida batafsil ma'lumotlar kiradi. Ushbu hisobotda oshkor qilingan ma'lumotlarning asosiy ajralib turadigan xususiyati uning hajmi kattaligi va batafsilroq yoritilishi hisoblanadi.

Kompaniya direktorlar kengashi a'zolariga haq to'lash bo'limida ish haqi tizimini shakllantirish tamoyillari batafsil tavsiflangan, to'lovlar shakllari va direktorlar kengashining har bir a'zosiga to'lanadigan haq miqdori ko'rsatilgan.

Amerikaning har qanday ommaviy kompaniyasining 10-K shakli aksiyadorni qiziqtirishi mumkin bo'lgan deyarli to'liq ma'lumotlarni o'z ichiga olganligini hisobga olsak, kompaniya tomonidan barcha manfaatdor tomonlar, shu jumladan, aksiyadorlar uchun e'lon qilingan yillik hisobot, odatda risola shaklida bo'ladi. Bunday hisobotda korporativ boshqaruv to'g'risidagi ma'lumotlar odatda kompaniya amal qiladigan ushbu sohadagi asosiy tamoyillarni tavsiflash bilan cheklanadi va kompaniyaning direktorlar kengashi va rahbariyati haqida qisqacha ma'lumot beradi. Ammo, bu holda, yillik hisobot salohiyatli investorlar va tahlilchilar tomonidan zarur bo'lgan ma'lumotlarni oshkor qilmasligi ham mumkin.

2002-yilda Sarbeyns-Oksli Qonuni (Sarbanes-Oxley Act – SOX) ^[14] qabul qilindi. Bu kompaniyalar uchun yangi audit va moliyalashtirish qoidalarini o'rnatgan federal qonuni hisoblanadi. Qonun aksiyadorlarni, xodimlarni va jamoatchilikni buxgalteriya xatolari va moliyaviy amaliyot bilan bog'liq firibgarliklardan himoya qilishga yordam beradi. Ushbu qonun birinchi navbatda davlat kompaniyalarining moliyaviy hisobotlari va biznes amaliyotiga taalluqlidir, garchi uning ba'zi qoidalari barcha kompaniyalarga, shu jumladan, xususiy kompaniyalar va notijorat tashkilotlarga tegishli bo'lsa ham. Qonunda, shuningdek, uning qoidalariga rioya qilmaydigan kompaniyalar uchun jarimalar belgilandi. Qimmatli qog'ozlar va birja komissiyasi (Securities and Exchange Commission – SEC) ^[15] qonunda belgilangan qoidalarga rioya etilishini ta'minlash uchun javobgardir.

Uoll-Stritni isloh qilish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi Dodd-Frank qonuni (Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act) ^[16] 2010-yilda qabul qilingan bo'lib, unda hukumat zimmasiga korporativ shaffoflik va hisobot moliya sohasida tartibga solish vazifasi yuklatilgan. Dodd-Frank Qonuni asosiy maqsadlaridan biri banklarga qattiqroq qoidalar o'rnatish edi. Qonun bilan, shuningdek, moliyaviy barqarorlikni nazorat qilish Kengashi (FSOC) tashkil etildi va unga moliya bozoriga ta'sir ko'rsatadigan doimiy muammolarni hal qilish vazifasi topshirildi, bu navbatdagi retsessiyani oldini olishiga xizmat qiladi.

Buyuk Britaniya. Buyuk Britaniyadagi eng yaxshi korporativ boshqaruv amaliyotining elementi yillik hisobotning kompaniya direktorlarining ish haqiga bag'ishlangan maxsus bo'limi hisoblanadi. Britaniya kompaniyalarining yillik hisobotlarida direktorlar kengashi a'zolarining ish haqining batafsil tavsifi mavjud bo'lib, ular,



qoida tariqasida, direktorlar kengashining ish haqi qo'mitasi tomonidan tayyorlanadi. Unda kompaniyaning ijro etuvchi va ijro etilmaydigan direktorlari uchun haq to'lash tizimini yaratish tamoyillari, ish haqining barcha elementlari (asosiy ish haqi, yillik qo'shimcha haq, uzoq muddatli rag'batlantirish elementlari – opsiyalar) yoritilgan. Bundan tashqari, direktorlar kengashining har bir a'zosiga har bir mukofot elementlari bo'yicha to'lanadigan haq miqdori to'g'risida ma'lumot beriladi.

Ilgari Birlashgan kodeks deb nomlangan Buyuk Britaniyaning korporativ boshqaruv kodeksi (UK Corporate Governance Code) [17] listing kompaniyalari uchun direktorlar kengashi tarkibi va rivojlanishi, mukofotlash, aksiyadorlar bilan munosabatlar, hisobdorlik va audit kabi mavzular bo'yicha yaxshi amaliyot standartlarini belgilaydi. Xususan, ushbu hujjatda korporativ boshqaruv to'g'risidagi hisobot yillik hisobotning boshqa qismlari, xususan strategik hisobot va boshqa qo'shimcha ma'lumotlar bilan muvofiqlashtirilishi kerakligi, shunda aksiyadorlar kompaniyani boshqarish mexanizmlarining sifatini, shuningdek direktorlar kengashi va uning faoliyatini samarali baholashlari mumkinligi qayd etilgan.

Umuman olganda, Britaniyaning korporativ boshqaruv tizimi odatda Yevropa va Osiyodagi ko'plab boshqa yurisdiksiyalarga ta'sir ko'rsatgan samarali model sifatida qaraladi.

Hindiston. Hindistonning qimmatli qog'ozlar va birja kengashi (Securities and Exchange Board of India – SEBI) [18] Hindistondagi listing shartnomasiga o'zgartirish kiritdi. Yangi normalar axborotni yanada batafsilroq oshkor qilishni va investorlarning huquqlarini himoya qilishni talab qiladi. O'zgarishlar minoritar va xorijiy aksiyadorlarga teng munosabatda bo'lish to'g'risi tartiblarini o'z ichiga oladi. O'zgarishlar, shuningdek, kompaniyalardan manfaatdor tomonlar bilan bitimlarni tuzish uchun aksiyadorlarning roziligini olishni, xabar beruvchi siyosatni o'rnatishni va ish haqi paketlarini oshkor qilishni kengaytirishni talab qiladi hamda har bir kengashda kamida bitta ayol direktor bo'lishini talab qiladi. Ushbu normalar 2013-yildagi Kompaniyalar to'g'risidagi qonun (The Companies Act, 2013) [19] bilan chambarchas bog'liq.

Hindistondagi yirik kompaniyalar, shuningdek, korporativ boshqaruv sohasida amalga oshirilgan ishlar to'g'risida muntazam ravishda ma'lumot berish va korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha yillik hisobotlarni nashr etish zarurligini yaxshi tushunadi. Masalan, IndianOil (Hindiston neft va gaz kompaniyasi, zamonaviy Hindistondagi eng yirik kompaniya) [20] yaxshi korporativ boshqaruv amaliyoti kompaniya biznesining axloqiy va samarali yuritilishini shaffof tarzda ta'minlaydi, shuningdek, barcha manfaatdor tomonlar (a'zolar, mijozlar, xodimlar, pudratchilar kabi, yetkazib beruvchilar va umuman jamiyat) uchun qiymatni maksimal darajada oshirishga yordam beradi, deb qat'iy ishonadi. Yaxshi korporativ boshqaruv amaliyoti barcha ishtirokchilar o'rtasida ishonch muhitini yaratishga yordam beradi. Kompaniya hind elektr energiya sohasidagi kompaniya va dunyo miqyosida tan olingan kompaniya sifatida o'z qarashlariga erishish uchun muhim bo'lgan o'z faoliyatida shaffoflik, yaxlitlik va hisobdorlikni ta'minlash uchun korporativ boshqaruv tamoyillari va amaliyotini qo'llab-quvvatlaydi.

Kompaniya barcha manfaatdor tomonlar uchun qiymat yaratish uchun axloqiy va mas'uliyatli biznes yuritishning yuqori standartlarini o'rnatdi. Kompaniyada korporativ boshqaruv amaliyotini samarali amalga oshirish uchun quyidagi bo'limlardan iborat korporativ boshqaruv hisoboti tuziladi [21]:

1. Kompaniyaning korporativ boshqaruv sohasidagi falsafasi.
2. Direktorlar kengashi.
3. Direktorlar kengashi qo'mitalari.
4. Umumiy yig'ilish.
5. Pochta orqali ovoz berish uchun byulleten.
6. Axborotni oshkor qilish.
7. Aloqa vositalari.
8. Umumiy ma'lumot.

Rossiya. Yillik hisobot aksiyadorlarga va har qanday manfaatdor shaxsga ma'lumot berish uchun Rossiya qonunchiligida nazarda tutilgan hisobot shakllaridan biri bo'lganligi sababli, bir qator normalar umuman yillik hisobotning mazmuni va xususan kompaniyaning korporativ boshqaruv amaliyotining tavsifiga oid talablarni o'z ichiga oladi. Shunday qilib, "Qimmatli qog'ozlar emitentlari tomonidan axborotni oshkor qilish to'g'risidagi Nizom" [22] yillik hisobotda kompaniyaning Rossiya korporativ xulq-atvor kodeksiga muvofiqligi to'g'risida batafsil ma'lumot oshkor qilinishi kerak.

Ushbu talablarni ishlab chiqishda davlat boshqaruv organi korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha kompaniyalar yillik hisobotlarida oshkor qilishi kerak bo'lgan ma'lumotlar tarkibi va korporativ boshqaruv kodeksi [23] tavsiyalariga muvofiqligi to'g'risida hisobot tuzish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqdi.

Rossiya kompaniyalarining yillik hisobotlari mazmunini tahlil qilish ulardagi korporativ boshqaruv amaliyoti to'g'risidagi ma'lumotlarni oshkor qilish bosqichma-bosqich yaxshilanganligini ko'rsatadi va bir qator kompaniyalarning yillik hisobotlari xalqaro "eng yaxshi amaliyotlar" tomonidan tavsiya etilgan standartga sezilarli darajada yaqinlashdi. Yirik kompaniyalar orasida OAJ "LUKOYL", RAE "YEES Rossiya", OAJ "GMK Norilskiy Nikel", OAJ "AFK "Sistema", OAJ "Gazprom", OAJ "MXK "YevroXim"ning yillik hisobotlari, o'rta kompaniyalar

orasida OAJ “Uralsvyazinform” (Yekaterinburg sh.), OAJ “Aviakompaniya YUTeyr” (Tyumen sh.), OAJ “Konsern Energomera” (Stavropol sh.), OAJ “Konsern Kalina” (Yekaterinburg sh.) larning yillik hisobotlari ajralib turadi.

Rossiya kompaniyalarida tuzilgan korporativ boshqaruv amaliyoti to'g'risidagi hisobotlarning tahlili shuni ko'rsatdiki, ularning hisobot shakllari bir-biridan farq qiladi.

Masalan, Rossiya banki korporativ hisobotning elementlaridan (bo'limlaridan) biri bo'lgan korporativ boshqaruv kodeksining tamoyillari va tavsiyalariga muvofiqligi to'g'risida hisobot tuzish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqdi [24]. Ushbu xatning 2-ilovasida korporativ boshqaruv kodeksining tamoyillari va tavsiyalariga muvofiqligi to'g'risidagi hisobot mavjud bo'lib, u jadval shaklida keltirilgan (1-jadvalga qarang).

1-jadval: Rossiya banki tomonidan tavsiya etilgan korporativ boshqaruv kodeksining tamoyillari va tavsiyalariga muvofiqligi to'g'risidagi hisobotning tuzilishi

№	Korporativ boshqaruv tamoyillari	Korporativ boshqaruv tamoyiliga muvofiqligini baholash mezonlari	Korporativ boshqaruv tamoyiliga muvofiqlik holati	Korporativ boshqaruv tamoyiliga muvofiqligini baholash mezonlaridan chetga chiqishni tushuntirish
1	2	3	4	5
...

Ushbu tuzilishga ko'ra, “korporativ boshqaruv mezonlari” ikkinchi ustunida Rossiya banki tomonidan ishlab chiqilgan korporativ boshqaruv kodeksida 7 blokdan iborat asosiy korporativ boshqaruv mezonlari keltirilgan. Keyingi ustunda korporativ boshqaruvning ushbu tamoyillariga muvofiqligini baholashning asosiy mezonlari ko'rsatilgan. Keyingi “korporativ boshqaruv tamoyillariga muvofiqlik holati” ustunida korporativ boshqaruv tamoyiliga muvofiqlik holati quyidagicha berilgan: krioya qilinadi, qisman rioya qilinadi, rioya qilinmaydi. Beshinchi ustun korporativ boshqaruv tamoyilining har bir baholash mezonini (muvofiqlik mezonini) uchun tushuntirishlar beriladi.

Rossiya banki har yili ushbu shaklda korporativ boshqaruv kodeksining tamoyillari va tavsiyalariga muvofiqligi to'g'risida hisobotlarni e'lon qiladi. Korporativ boshqaruv amaliyoti to'g'risida hisobotni shakllantirishda ko'plab boshqa Rossiya kompaniyalari ushbu shaklga rioya qilishadi, masalan, AJ “Rosseti Severo-Zapad”, OAJ “MRSK Urala” va boshqalar ushbu shakldan Rossiya Federatsiyasining 2021-yil uchun korporativ boshqaruv kodeksining tamoyillari va tavsiyalariga muvofiqligi to'g'risida hisobot tuzishda foydalanganlar.

Shuningdek, korporativ boshqaruv amaliyoti to'g'risidagi hisobotlarning matn ko'rinishdagi variantlar ham mavjud. Bunday hisobotlarni OAJ “LUKOYL”, OAJ “MRSK Sentra”, “Rosseti FCK YEES” va “NRD” korporativ boshqaruv hisobotida topish mumkin (2-jadvalga qarang).

2-jadval: Rossiyaning yirik kompaniyalarida korporativ boshqaruv amaliyoti to'g'risidagi hisobotlarning tuzilishi va mazmuni

OAJ “LUKOYL”ning 2014-yil uchun korporativ boshqaruv hisoboti	OAJ “MRSK Sentra”ning 23.09.2008-yildagi korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot	“Rosseti FCK YEES”ning 2020-yil uchun korporativ boshqaruv hisoboti	Moskva birja guruhining milliy hisob-kitob depozitariysining (MHKD)ning 2019-yil uchun korporativ boshqaruv hisoboti
Korporativ boshqaruv kodeksiga muvofiqligi to'g'risida ma'lumot. Direktorlar kengashi. Direktorlar kengashi qo'mitalari. Prezident va Boshqaruv. Taftish komissiyasi. Moliyaviy hisobotlarni tayyorlash. Tashqi audit. Ichki nazorat va ichki audit. Xatarlarni boshqarish. Aksiyadorlar bilan aloqalar	Umumiy xususiyatlar. Aksiyadorlarning huquqlari. Boshqaruv va nazorat organlarining faoliyati. Axborotni oshkor qilish. Boshqa manfaatdor tomonlar manfaatlarini va korporativ ijtimoiy javobgarlik sohasidagi faoliyat.	Korporativ boshqaruv haqida umumiy ma'lumot. Nazorat qiluvchi aksiyadorni memorandum. Korporativ boshqaruv haqida umumiy ma'lumot. Kompaniyaning boshqaruv organlari. Boshqaruv organlariga haq to'lash. Nazorat va xatarlarni boshqarishni ta'minlash. Guruh kompaniyalari boshqarish. Manfaatlarni ta'minlash. Korrupsiyaga qarshi siyosat va iqtisodiy faoliyat xavfsizligini ta'minlash. Ustav kapitali, qimmatli qog'ozlarning muomalasi.	Korporativ boshqaruv Xatarlarni boshqarish Biznesning uzluksizligini ta'minlash. Korporativ ijtimoiy javobgarlik. Inson kapitali. MHKD faoliyati haqida umumiy ma'lumot



Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida" 26.04.1996-yildagi 223-I-son Qonuni. – URL: <https://lex.uz/docs/6567>.
2. O'zbekiston Respublikasining "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risida" 06.12.2001-yildagi 310-II-son Qonuni. – URL: <https://lex.uz/docs/22525>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "“O'zbekiston-2030” strategiyasi to'g'risida” 11.09.2023-yildagi PF-158-son Farmoni. – URL: <https://lex.uz/uz/docs/6600413>.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston-2030” strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida” 21.02.2024-yildagi PF-37-son Farmoni. – URL: <https://lex.uz/docs/6811936>.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "2021–2025-yillarda davlat ishtirokidagi korxonalarini boshqarish va isloh qilish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida” 29.03.2021-yildagi 166-son qarori – URL: <https://lex.uz/uz/docs/5348948>
6. Korporativ boshqaruv kodeksi (Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyati samaradorligini oshirish va korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish Komissiyasining 2015-yil 31-dekabrda o'tkazilgan yig'ilishida tasdiqlangan) – URL: <https://gov.uz/uz/davaktiv/sections/korporativ-boshqaruv/view/6336>.
7. Будущее корпоративной отчетности: стремление к единому видению. – URL: <http://urlid.ru/cfkm>.
8. Ветрова И.Ф. Корпоративная отчетность организаций АПК / Финансовая академия при Правительстве РФ. М., 2005. 228 с.
9. Каспина Р.Г. Концепция формирования корпоративной отчетности // Аналитическое и контрольное обеспечение управления инновационным развитием: сборник научных трудов / под ред. В.И. Бариленко, М.В. Мельник. М.: Финансовый университет, 2012. 188 с.
10. Никифорова Е.В. Методология корпоративной публичной отчетности / Финансовая академия при Правительстве РФ. М., 2004. 455 с.
11. Хорин А.Н. Аудит корпоративной отчетности компаний // Аудиторские ведомости. 2007. № 6. С. 3–13.
12. Шнейдман Л.З. Оценка инфраструктуры корпоративной отчетности в России // Бухгалтерский учет. 2012. № 11.
13. <https://www.sec.gov>
14. <https://wikijob.pages.dev/content/financial-terms/accounting/sarbanes-oxley-act>.
15. <https://www.usa.gov/agencies/securities-and-exchange-commission>.
16. <https://www.cftc.gov/LawRegulation/DoddFrankAct/index.htm>
17. <https://www.frc.org.uk/library/standards-codes-policy/corporate-governance/uk-corporate-governance-code>.
18. <https://medium.com/@commerceopen24/securities-and-exchange-board-of-india-sebi-4c33df895e87>
19. https://www.indiacode.nic.in/handle/123456789/2114?view_type=browse&sam_handle=123456789/1362
20. <https://ya.ru/search/?text=%2C+IndianOil+&lr=10335>
21. https://iocl.com/contents/AnnualReportenglish_2021-22/pdf/corporate-governance.pdf
22. <https://legalacts.ru/doc/polozhenie-o-raskrytii-informatsii-emitentami-emissionnykh-tsennykh/?ysclid=loeb-3k4epy207349712>
23. <https://cbr.ru/Crosscut/LawActs/File/5768>
24. http://saratov-tnk-bp.ru/activity/about/s://rulaws.ru/acts/Pismo-Banka-Rossii-ot-27.12.2021-N-IN-06-28_102/?ysclid=Iw0a6mjjj8222405447
25. <https://saratov-tnk-bp.ru>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Jtjmoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

